

Original Article

Feasibility of Participatory Budgeting in Iran according to Comparative Studies (Spain, France, Germany)

Saeed Reza Abadi¹, Ferdos Sabermahani²

Highlights

- Participatory budgeting in Spain, France, and Germany respectively aligns with the models of participatory democracy (emphasizing distributive justice), proximity democracy (focusing on decentralization and close citizen-policymaker relations), and participatory modernisation (aiming at cost reduction and improved public services).
- Despite significant legal capacities in Iran's Constitution and Islamic Councils laws, the lack of a comprehensive legal framework and a coherent institutional structure for citizen participation in the budget cycle, along with the annulment of the Shorayari (Neighborhood Council) election resolution, constitute the main executive obstacles to participatory budgeting in Iran.
- The optimal model for Iran is a hybrid of the three aforementioned models, achieved by strengthening the role of Islamic Councils and Shorayari (Neighborhood Council), fiscal decentralization, establishing information transparency and citizen education, which will enhance political legitimacy while realizing distributive justice, improving public spending efficiency, and fostering social cohesion.

ABSTRACT

Introduction

In recent decades, the decline of citizens' trust in political institutions and elected representatives has highlighted the need to redesign participatory mechanisms in public affairs management. Participatory Budgeting (PB), as a process in which non-elected citizens participate in the allocation or prioritization of public resources, has evolved since its inception in Porto Alegre, Brazil (1989) into one of the most effective tools for realizing direct democracy, reducing corruption, improving distributive justice, and enhancing public accountability. By 2019, over 12,000 PB cases had been identified across 71 countries. Despite the emphasis of several articles of the Iranian Constitution (Articles 3, 6, 43, 100, and provisions on councils) on public participation in all political, social, and economic dimensions, PB remains theoretically unexplored and practically neglected in Iran. Therefore, the main objective of this research is to assess the feasibility of establishing PB in Iran through a comparative study of three countries: Spain, France, and Germany. The research questions are: (1) What are the optimal models of PB and their key components?

How to Cite: Abadi, Saeed Reza, Sabermahani, Ferdos, "Feasibility of Participatory Budgeting in Iran according to Comparative Studies (Spain, France, Germany)", Legal Research, Vol. 29, No. 114, 2026, pp: 85-104.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2024.235301.2711>

Received: 07/04/2024-Accepted: 07/05/2024

1. Associate Professor, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Corresponding Author Email: s_abadi@sbu.ac.ir

2. PhD Candidate, Faculty of Law Shahid Beheshti University Tehran, Iran

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

(2) Which models align with the PB systems of the aforementioned countries? (3) Is it possible to establish such a system in Iran given its existing legal and institutional contexts?

Methods

This research adopted a descriptive-comparative approach. First, by reviewing theoretical literature, six ideal models of PB—"Participatory Democracy", "Proximity Democracy", "Participatory Modernisation", "Multi-stakeholder Participation", "Neo-corporatism", and "Community Development"—were elaborated based on criteria such as citizens' decision-making power, socio-political objectives, degree of decentralization, the role of civil society, and resource allocation methods. Second, the experiences of Spain, France, and Germany were separately examined using reliable international reports, domestic laws, and previous studies, and then matched with the six models. Third, using documentary analysis, Iran's upstream laws (the Constitution, the Islamic Councils Act, and provisions regarding Neighborhood Councils or Shorayari), as well as the rulings of the Administrative Justice Court, were evaluated in terms of legal-institutional capacities and obstacles to establishing PB. Finally, by comparing the strengths of all three foreign models and localizing them with Iran's urban management structure, a hybrid model was proposed.

Results and Discussions

The comparative study reveals that Spain, inspired by the Porto Alegre experience, follows the "Participatory Democracy" model. In this model, non-elected citizens hold actual decision-making power, and projects are ranked based on distributive justice criteria to redistribute resources in favor of disadvantaged classes. Local councils and citizens' associations manage over 10% of the municipal budget, and civil society enjoys significant independence and influence in setting priorities. In France, PB is shaped within the framework of "Proximity Democracy". Through the establishment of neighborhood councils (mandatory for cities with over 80,000 inhabitants) and the strengthening of local budgets, its primary goals are decentralizing public decisions, bringing citizens and policymakers closer, and enhancing political legitimacy through local dialogues. Paris, allocating €100 million annually (5% of its investment budget), runs the largest PB program globally and employs digital tools ("civic technology") to facilitate participation. In Germany, however, a different approach prevails. PB is primarily advisory and emerged within the context of "Participatory Modernisation" in response to the fiscal crisis of the 1980s. Here, citizens are invited as "customers" of public services to submit cost-saving proposals, while final decision-making authority remains with elected officials. Around 280 German municipalities use this method. In the Iranian feasibility section, findings indicate that the Constitution provides robust legal foundations for citizen participation through principles such as "administration of the country based on public votes" (Art. 6), "general public participation" (Art. 3, para. 8), and "Islamic Councils" (Art. 100). Furthermore, council laws (especially Articles 80, paragraphs 5 and 7) and the experience of establishing Neighborhood Councils (Shorayari) in metropolises like Tehran demonstrate institutional capacity. However, the annulment of the Shorayari election resolution by the Administrative Justice Court (2016) and the lack of general decision-making competence for local units in Iran's legal system constitute serious obstacles. By combining the advantages of the three foreign models (Spain's justice-orientation, France's decentralization, and Germany's managerial efficiency) and adapting them to Iran's structure of Islamic Councils and Shorayari, a "hybrid model" can be designed. In this model, local councils act as intermediaries, the budgeting process is defined at three levels (neighborhood, district, and city), and citizens participate in the formulation of priorities and monitoring of implementation.

Conclusion

Establishing PB in Iran is not only legally consistent with constitutional principles but also yields significant benefits politically (enhancing legitimacy and accountability), socially (creating solidarity, sense of belonging, and awareness), and economically (optimizing resources, distributive justice, and cost reduction). Achieving this requires strong political will, the enactment of a comprehensive PB law, redesigning the fiscal decentralization system, empowering councils and Shorayari, establishing e-government and information transparency throughout the entire budget cycle (formulation, approval, implementation, and oversight), and continuous citizen education. Given the success of international experiences and the untapped domestic capacities, PB can serve as a fundamental step in strengthening the republican dimension of Iran's system and realizing social justice.

Keywords: Participatory Budgeting, Participatory Democracy, Participatory Budgeting Models, Comparative Studies.

امکان‌سنجی بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران در پرتو مطالعات تطبیقی (اسپانیا، فرانسه، آلمان)

سعیدرضا ابدی^۱، فردوس صابرمهانی^۲

نکات برجسته

- بودجه‌ریزی مشارکتی در اسپانیا، فرانسه و آلمان به‌ترتیب با مدل‌های دموکراسی مشارکتی (با تأکید بر عدالت توزیعی)، دموکراسی مجاورتی (با رویکرد تمرکززدایی و ارتباط نزدیک با شهروندان) و نوسازی مشارکتی (با هدف کاهش هزینه‌ها و بهبود خدمات عمومی) همخوانی دارد.
- با وجود ظرفیت‌های قانونی قابل‌توجه در قانون اساسی و قوانین شوراهای اسلامی ایران، فقدان یک چارچوب حقوقی جامع و ساختار نهادی منسجم برای مشارکت شهروندان در چرخه بودجه، به‌همراه ابطال مصوبه انتخابات شورایاری‌ها، اصلی‌ترین موانع اجرایی فراروی بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران به‌شمار می‌روند.
- الگوی مطلوب برای ایران، ترکیبی از سه مدل مذکور با تقویت نقش شوراهای اسلامی و شورایاری‌ها، تمرکززدایی مالی، ایجاد شفافیت اطلاعاتی و آموزش شهروندان است که ضمن افزایش مشروعیت سیاسی، به تحقق عدالت توزیعی، بهبود کارایی هزینه‌های عمومی و وفای اجتماعی منجر خواهد شد.

چکیده

بودجه‌ریزی مشارکتی فرایندی است که شهروندان غیرمنتخب را قادر می‌سازد در تخصیص پول عمومی مشارکت کنند. این مقاله به‌عنوان مطالعه تطبیقی درمورد بودجه‌ریزی مشارکتی متمرکز است که می‌تواند به‌عنوان مدلی برای امکان‌سنجی اجرای آن در ایران مورد استفاده قرار گیرد. نتایج بررسی تجارب بودجه‌ریزی مشارکتی کشورهای مورد مطالعه در این مقاله حاکی از آن است که رویکرد حاکم بر بودجه‌ریزی اسپانیا با مدل دموکراسی مشارکتی همخوانی دارد که هدف اصلی آن برقراری عدالت اجتماعی و عدالت توزیعی است. در فرانسه بودجه‌ریزی مشارکتی با هدف تقویت تشکلهای مردمی، تمرکززدایی تصمیمات عمومی، بهبود و نزدیکی روابط شهروندان و سیاستگذاران با تقویت بودجه‌های محلی و شوراهای محله شکل گرفته است که با مدل دموکراسی مجاورتی قرابت دارد و در نهایت بودجه‌ریزی مشارکتی در آلمان بیشتر جنبه مشورتی دارد که با هدف بهبود و نوسازی خدمات عمومی، کاهش هزینه‌های عمومی و افزایش مشروعیت سیاست‌های عمومی به کار گرفته می‌شود که با مدل نوسازی مشارکتی مطابقت دارد. با توجه به مزیت‌های اساسی هر سه مدل در کشورهای مورد مطالعه، طراحی الگوی مطلوب بودجه‌ریزی مشارکتی برای ایران با ترکیبی از این سه مدل پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژگان: بودجه‌ریزی مشارکتی، دموکراسی مشارکتی، مدل‌های بودجه‌ریزی مشارکتی، مطالعات تطبیقی.

استناد به این مقاله: ابدی، سعیدرضا، صابر ماهانی، فردوس، «امکان‌سنجی بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران در پرتو مطالعات تطبیقی (اسپانیا، فرانسه، آلمان)»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۹، شماره ۱۱۴، تیر ۱۴۰۵، صص: ۸۵-۱۰۴.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2024.235301.2711>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۹ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۸

۱. دانشیار، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

ایمیل نویسنده مسئول: s_abadi@sbu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

در دهه‌های اخیر، مردم دیگر باور ندارند که مقامات منافع آنها را نمایندگی می‌کنند و درمورد اثربخشی و عادلانه بودن فعالیت‌های سیاستمداران تردید دارند در نتیجه، اعتماد شهروندان به نهادها به شدت کاهش یافته است. بنابراین، تجدید نظر در سیاست‌های کلان و اصلاح قوانین، با در نظر گرفتن ضرورت ایجاد فرصت‌های جدید که در آن مدیران دولتی می‌توانند مستقیماً شهروندان را به روش‌های نوآورانه درگیر کنند و آنها را به بخشی از بحث تبدیل کنند، ضروری شد.^۱ بودجه‌ریزی مشارکتی^۲ (PB) می‌تواند مشارکت فعال شهروندان و پاسخ‌گویی مدیران دولتی را افزایش دهد، همسویی بین انتظارات شهروندان و تصمیمات سیاسی را تقویت کند، اعتماد شهروندان به نظام سیاسی افزایش یابد، در نتیجه، مشروعیت نظام سیاسی را بهبود بخشد.^۳ در یک تعریف جامع، بودجه‌ریزی مشارکتی به‌طور گسترده به‌عنوان فرایندی تعریف می‌شود که شهروندان غیرمنتخب را قادر می‌سازد تا در اولویت‌بندی یا تخصیص بودجه عمومی شرکت کنند و می‌تواند ابزاری باشد که قدرت تصمیم‌گیری را از مقامات منتخب به شهروندان توزیع می‌کند.^۴ ایده بودجه‌ریزی مشارکتی نخستین بار در پورتو آلگره برزیل در طی گذار برزیل از دیکتاتوری نظامی به دموکراسی در سال ۱۹۸۹ پس از پیروزی انتخاباتی حزب کارگر شکل گرفت. پذیرش بودجه‌ریزی مشارکتی در مرحله اول عمدتاً به دلایل سیاسی اتفاق افتاد و به شدت به اهدافی مانند تعمیق دموکراسی، توانمندسازی شهروندان، توزیع مجدد منابع مالی و بهبود عدالت اجتماعی مرتبط بود. برای تضمین قانونی مشارکت شهروندان در فرایند بودجه، در قانون اساسی پورتو آلگره در سال ۱۹۹۰ مطرح شد که شهروندان باید در فرایند بودجه مشارکت داشته باشند.^۵ در حدود سال ۲۰۰۰، مفهوم بودجه‌ریزی مشارکتی شروع به گسترش فراتر از برزیل برای بسیاری از پیروان در دیگر کشورهای آمریکای لاتین (که در آن شاخص فساد بالا بود) کرد و تبدیل به محبوب‌ترین ابزار مشارکت شهروندان با حدود ۱۰۰۰ شهرداری شد. مطالعات نشان می‌دهند که فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی در واقع آثار مثبتی در کاهش فساد، ایجاد عدالت اجتماعی بیشتر در تخصیص منابع و پاسخ‌گویی بهتر مقامات منتخب دارند.^۶ انگیزه‌های دیگر در کنار انگیزه‌های سیاسی، رشد اجتماعی و منطق مدیریتی به اتخاذ فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی در مراحل بعدی انتشار منجر شد. هدف از تصویب بودجه‌ریزی مشارکتی تحت منطق رشد اجتماعی، بهبود همکاری بین مقامات منتخب و شهروندان است. پذیرش بودجه‌ریزی مشارکتی تحت منطق مدیریتی را می‌توان به‌عنوان مدیریت تکنوکرات در پاسخ به مشکلات مدیریتی با هدف بهبود کارایی مالی و بهینه‌سازی منابع عمومی و ارائه خدمات توصیف کرد. علاوه بر این، بحران‌های بودجه شهری و بحران مشروعیت همراه دموکراسی شهری به‌عنوان دلایلی برای معرفی فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی ذکر شده‌اند.^۷ یکی از اهداف مهم فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی در برزیل، توزیع مجدد منابع به بخش‌های محروم اقتصادی

^۱. Gordon, V. *Striking A Balance: Matching The Services Offered By Local Governments With The Revenue Realities*, Washington DC: ICMA, 2012, P 72.

^۲. Participatory Budgeting

^۳. Ebdon, Carol and Aimee L. Franklin. "Citizen Participation In Budgeting Theory", *Public Administration Review*, Volume 66, Issue 3, 2006, P 439.

^۴. Goldfrank, Benjamin. "The World Bank And The Globalization Of Participatory Budgeting", *Journal of Public Deliberation*, Volume 8, Issue 2, 2012, P 15.

^۵. Pateman, Carole. "Participatory Democracy Revisited", *Perspectives On Politics*, Volume 10, Issue 1, 2012, P 11.

^۶. Manulty, Stephanie. "An Unlikely Success: Peru's Top-Down Participatory Budgeting Experience", *Journal of Public Deliberation*, Volume 8, Issue 2, 2012, P 4.

^۷. Ebdon and Franklin, Op. Cit., P 440.

جمعیت بود. با تجزیه و تحلیل داده‌های تجربی برنامه بودجه‌ریزی مشارکتی بلوهرمونه و پورتو آلگه تأیید شد که بودجه‌ریزی مشارکتی با تغییر اولویت‌هایی که به نفع مناطق فقیرنشین بود، به بهبود شرایط زندگی گروه‌های از نظر اقتصادی محروم کمک کرد. همچنین بودجه‌ریزی مشارکتی منجر به اصلاحات اداری قابل توجهی شد و اختیارات بیشتری به شهروندان داد. همچنین بودجه‌ریزی مشارکتی تصمیم‌گیرندگان را بر آن داشته است تا منابع عمومی را به طور موثرتری خرج کنند و هزینه‌های عمومی شفاف‌تر شده‌اند.^۱ فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی زمانی موفق‌تر هستند که به منابع کافی مجهز باشند و سطوح محلی جامعه استقلال کافی نسبت به امور مالی محلی داشته باشد.^۲ به دلیل اثرات مثبت آن در برزیل، ایده بودجه‌ریزی مشارکتی در سراسر جهان گسترش یافت. در سال ۲۰۱۹، حدود ۱۲۰۰۰ مورد بودجه‌ریزی مشارکتی در ۷۱ کشور را می‌توان شناسایی کرد. افزایش تعداد موارد بودجه‌ریزی مشارکتی در پرو منجر به تصویب قانونی در سال ۲۰۰۹ شد که پذیرش بودجه‌ریزی مشارکتی را برای همه دولت‌های شهری و منطقه‌ای اجباری کرد. همچنین، در اکوادور قانونی در سال ۲۰۱۰ تصویب شد که اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی را برای ۲۲۱ شهرداری و ۲۴ منطقه اجباری می‌کند. اولین فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی آسیا در سال ۲۰۰۵ در کرالا هند به تصویب رسید. پس از تبادل با نمایندگان برزیلی، فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی بیشتری در اندونزی، کره جنوبی و چین اتخاذ شدند. در سال (۲۰۱۹)، ۲۷۷۵ ابتکار بودجه‌ریزی مشارکتی در آسیا شناسایی شد که نشان‌دهنده حدود ۲۳ درصد از تعداد کل فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی در سراسر جهان است. تعداد فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی در ژاپن (۱۸۶۵) است و اندونزی اولین کشور آسیایی بود که قانون اجباری کردن بودجه‌ریزی مشارکتی برای شهرداری‌ها را وضع کرد. کره جنوبی دومین کشور در منطقه بود که در ۲۴۳ شهرداری خود بودجه‌ریزی مشارکتی را طبق قانون اجباری کرد. دو کشور لهستان و پرتغال قوانینی را برای اجباری کردن پذیرش بودجه‌ریزی مشارکتی تصویب کرده‌اند.^۳ در ایران، علیرغم تأکید بر اصل مشارکت فعال شهروندان در همه ابعاد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در کلیات و چندین اصل قانون اساسی، تدوین و اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی در کشور مغفول مانده است که این امر ضرورت مطالعات تطبیقی تجارب کشورهای دیگر و مدل‌های مشارکت شهروندان در بودجه‌ریزی را نمایان می‌سازد. این مقاله سعی دارد به این سوالات پاسخ دهد: (۱) مدل‌های مطلوب بودجه‌ریزی مشارکتی و مولفه‌های اصلی هر کدام از مدل‌ها کدام‌اند؟ (۲) نظام بودجه‌ریزی مشارکتی کشورهای (اسپانیا، فرانسه و آلمان) با کدام یک از مدل‌های بودجه‌ریزی مشارکتی همخوانی دارد؟ (۳) آیا امکان استقرار و اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران وجود دارد؟ این مقاله در سه بخش تدوین شده است: در بخش اول با رویکرد توصیفی، مدل‌های شش‌گانه از بودجه‌ریزی مشارکتی تشریح می‌شود. در بخش دوم با رویکرد توصیفی-تطبیقی، به صورت اجمالی سیر شکل‌گیری و تحول بودجه‌ریزی مشارکتی در سه کشور (اسپانیا، فرانسه و آلمان) و قرابت مفهومی آنها با مدل‌های (دموکراسی مشارکتی، دموکراسی مجاورتی و نوسازی مشارکتی) پرداخته می‌شود. در نهایت در بخش سوم امکان‌سنجی بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران بررسی می‌شود.

^۱ Fung, Archon, Erik Olin Wright and Rebecca Abers. "Thinking About Empowered Participatory Governance", In: *Deepening Democracy: Institutional Innovation in Empowered Participatory Governance*, London: Verso, 2017, P 23.

^۲ Cabannes, Yves. "Participatory Budgeting: A Significant Contribution To Participatory Democracy", *Environment and Urbanization*, Volume 16, Issue 1, 2004, P 31.

^۳ Bartocci, Luca, Giuseppe Grossi and Sara Giovanna Mauro. "Towards a Hybrid Logic of Participatory Budgeting", *International Journal of Public Sector Management*, Volume 32, Issue 13, 2019, P 75.

۱. مدل‌های بودجه‌ریزی مشارکتی^۱

تنوع رویه‌های موجود در اجرای بودجه مشارکتی در کشورهای مختلف، لزوم دسته‌بندی نیمه‌انتزاعی به صورت مدل‌هایی که بتوان موارد تجربی را در این دسته‌بندی‌ها جای داد ایجاب می‌کند. یک رویه مشارکتی، بسته به بستر اجتماعی-سیاسی که در آن اجرا می‌شوند، تأثیرات بسیار متفاوتی را به همراه خواهد داشت. در این بخش، نقاط قوت و ضعف شش مدل مشارکتی براساس منطقی که در درون هریک از مدل‌هاست تحلیل می‌شود. این شش مدل به ما کمک می‌کند تا نقشه مفهومی مشارکت شهروندان و بودجه‌ریزی مشارکتی کشورهای مورد مطالعه در بخش دوم مقاله ترسیم و مشخص شود. انواع مختلف بودجه‌ریزی مشارکتی را می‌توان در شش نوع ایدئال دسته‌بندی کرد:

۱. دموکراسی مشارکتی، ۲. دموکراسی مجاورتی، ۳. نوسازی مشارکتی، ۴. مشارکت چند ذی‌نفع، ۵. نومشارکت‌گرایی، ۶. توسعه جامعه.

۱.۱. دموکراسی مشارکتی^۲

اولین نوع ایدئال دموکراسی مشارکتی، نزدیک‌ترین نوع به نمونه پورتو آلگه است. فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی که در این دسته قرار می‌گیرند، اغلب به دلیل تغییر در سیستم سیاسی موجود، مانند پورتو آلگه، اتخاذ می‌شوند. اهداف مهم مرتبط با این شکل از بودجه‌ریزی مشارکتی شامل عدالت اجتماعی و تخصیص مجدد منابع است. این امر براساس مشارکت طبقه کارگر و (نه فقط طبقه متوسط) است، در نتیجه یک حوزه عمومی مردمی در حال ظهور ایجاد می‌کند.^۳ اصطلاح «دموکراسی مشارکتی» به رویکردهایی اشاره دارد که شهروندان غیرمنتخب را در فرایند تصمیم‌گیری گرد هم می‌آورد و ساکنان غیرمنتخب و نمایندگان آنها، قدرت‌های تصمیم‌گیری بالفعل دارند. برخلاف دموکراسی مجاورتی، مباحثات فراتر از سطح محلی خرد می‌رود و شامل پروژه‌های بااهمیت شهری است. در این مدل پروژه‌ها براساس معیارهای عدالت توزیعی^۴ رتبه‌بندی می‌شوند. در مواردی انجمن‌های شهروندی انتخاب می‌شوند که پیشنهادها را شرح می‌دهند؛ سپس در یک همه‌پرسی به رأی‌دهندگان ارائه می‌شوند. قدرت دموکراسی مشارکتی این است که یک جامعه مدنی قوی، خودمختار و تأثیرگذار را با دگرگونی نهادهای سیاسی ترکیب می‌کند که هدف آنها تقویت مشروعیت آنهاست.^۵ مدل دموکراسی مشارکتی یک نوآوری واقعی در چارچوب نهادی دموکراسی نمایندگی در ارائه قدرت واقعی به شهروندان عادی است و دارای بُعد قوی عدالت بازتوزیعی است. اما، تمام مزایای احتمالی که یک فرایند مشارکتی می‌تواند به همراه داشته باشد (پیوند با اصلاحات اداری)، را دربرنمی‌گیرد.

۱.۲. دموکراسی مجاورتی^۶

در مدل دموکراسی مجاورتی، فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی از تلاش برای نزدیک‌تر کردن دولت و جامعه مدنی به شهروندان، توسعه می‌یابند. این فرایندها را می‌توان به عنوان «گوش دادن انتخابی» توصیف کرد؛ زیرا شهروندان در

¹ Participatory Budgeting Models

² Participatory Democracy

³ Sintomer, Y., C. Herzberg, A. Röcke and G. Allegretti. "Transnational Models Of Citizen Participation: The Case Of Participatory Budgeting", *Journal of Public Deliberation*, Volume 8, Issue 2, 2012, P 62.

⁴ Distributive justice

⁵ Demediuk, Peter, Rolf Solli and Petra Adolfsson. "People Plan Their Park: Voice And Choice through Participatory Budgeting", *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences: Annual Review*, Volume 6, Issue 5, 2012.

⁶ Proximity Democracy

انجمن‌های شهروندی و درمورد مسائل بودجه‌ای مشورت می‌کنند، اما در نهایت مقامات منتخب پیشنهادهایی را انتخاب می‌کنند که با ایده‌های خود همخوانی بیشتری دارند و می‌توانند به راحتی در بودجه ادغام شوند. قوانین این فرایند نسبتاً غیررسمی هستند و قدرت تصمیم‌گیری با مدیران اجرایی باقی می‌ماند. فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی که مطابق با این نوع هستند، اغلب توسط شوراهای محله و صندوق‌های محله اجرا می‌شوند. در دموکراسی مجاورتی، جامعه مدنی لزوماً در فرایند قوی مدرن‌سازی اداری دخیل نیستند و فرایندهای مشارکتی اساساً در سطح خرد محلی و همسایگی رخ می‌دهند. دموکراسی مجاورتی ابزاری برای عدالت اجتماعی نیست، این فرایند صرفاً مشورتی است و جامعه مدنی در این مدل استقلال زیادی ندارد. دموکراسی مجاورتی با درجه سیاسی پایین و سطح پایین بسیج عمومی^۱ مشخص می‌شود. نقطه قوت آن بهبود ارتباطات بین شهروندان و سیاستگذاران است. نقاط ضعف آن در روش آن است که سیاستگذاران به طور انتخابی به دیدگاه‌های مردم گوش می‌دهند.^۲

۱.۳. نوسازی مشارکتی^۳

مدل نوسازی مشارکتی بر مشاوره در امور مالی عمومی تمرکز می‌کند. فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی که چنین مدلی را دنبال می‌کنند بخشی از تلاش‌ها برای اصلاحات بیشتر در دستگاه اجرایی هستند. هدف، شفاف‌تر کردن امور مالی شهرداری و کارآمدتر کردن خدمات عمومی با استفاده از ورودی‌های فراهم‌شده توسط شهروندان است. بنابراین، ادغام گروه‌های جمعیتی محروم یا آغاز سیاست اجتماعی خاص همانند فرایندهای اصل دموکراسی مشارکتی، بخشی از مجموعه هدف این مدل نیست. ویژگی کلیدی این مدل این است که مشارکت صرفاً یک جنبه از نوسازی خدمات شهری است، در زمینه‌ای که دولت در تلاش برای نوسازی به منظور کارآمدتر و مشروع شدن است. این مدل لزوماً بر سطح محله متمرکز نیست، بلکه شامل ادارات دولتی نیز می‌شود. فرایند مشارکتی تنها ارزش مشورتی دارد و شرکت‌کنندگان مشتری محسوب می‌شوند که می‌توانند به بهبود خدمات عمومی کمک کنند. مشارکت جامعه مدنی با مدیریت خوب مرتبط است و هدف آن افزایش مشروعیت سیاست‌های عمومی است. کاربران یا مشتریان خدمات عمومی به جای شهروندان، درگیر مشارکت هستند. کیفیت تصمیم‌گیری و مشورت نسبتاً محدود است؛ زیرا این پروژه‌ها اغلب مبتنی بر تکنیک‌هایی اند که شبیه به نظرسنجی بوده و به جمع‌آوری نظرات به جای برانگیختن بحث محدود می‌شوند. افراد درگیر عمدتاً طبقه متوسط هستند.^۴ این مدل در سال‌های اخیر با سیاست‌های ریاضت اقتصادی نیز در ارتباط بوده است. به طور مثال: مردم برای ارائه و یا بحث درمورد پیشنهادها برای پس‌انداز و صرفه‌جویی و کاهش هزینه‌های خدمات عمومی توسط دولت دعوت می‌شوند. نقطه قوت آن، پیوند نزدیک بین نوسازی ادارات دولتی و مشارکت و این واقعیت است که اجماع سیاسی متقابل به راحتی می‌تواند به دست آید. در آن سطح پایینی از سیاسی شدن وجود دارد که طرح سؤالات گسترده‌تر، به‌ویژه عدالت اجتماعی^۵ را دشوار می‌کند. فرایندهای این مدل، ماهیت صرفاً مدیریتی دارند. اغلب این نمی‌تواند چیزی بیش از یک پوشش مشروعیت برای تصمیماتی که قبلاً اتخاذ شده‌اند نشان دهد.^۶

^۱. Low political degree and low level of public mobilization

^۲. Sintomer, Herzberg, Röcke and Allegretti, Op. Cit., P 65.

^۳. Participatory Modernisation

^۴. Sintomer, Herzberg, Röcke and Allegretti. Op. Cit., P 74.

^۵. Social Justice

^۶. Brown, Judy and Jesse Dillard. "Dialogic accountings for stakeholders: On opening up and closing down participatory governance", *Journal of Management Studies*, Volume 52, Issue 8, 2015, P 265.

۱.۴. مشارکت چندجانبه (چند ذی‌نفع)^۱

مدل مشارکت چند ذی‌نفعان، با گنجاندن بسیاری از ذی‌نفعان مختلف در فرایند بودجه‌ریزی مشخص می‌شود. بنابراین در کنار شهروندان، مقامات منتخب و اعضای دولت و همچنین شرکت‌های خصوصی و سازمان‌های غیردولتی در فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی گنجانده شده‌اند. فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی این مدل، توانمندسازی شهروندان را ممکن نمی‌سازد. در این مدل، سیاست‌های محلی در مقایسه با قدرت نیروهای اقتصادی، تنها فضای محدودی برای اعمال نظر دارند و مسائل عمده توسعه سیاست محلی را می‌توان به‌صورت پیرامونی و حاشیه‌ای مورد بحث قرار داد. ابزارهای مشارکتی از این نوع نشان‌دهنده توسعه مکانیزم‌های حاکمیت هستند که به‌موجب آن منافع اقتصادی خصوصی تأثیر نهادی در فرایند تصمیم‌گیری به دست می‌آورند. در مشارکت چند ذی‌نفع، جامعه مدنی ضعیف است و استقلال کمی دارد، اغلب افراد طبقه متوسط در این پروژه‌ها شرکت می‌کنند که قرار است سخن‌گویان ساکنان محلی باشند. سازمان‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی یا سازمان ملل متحد نقش مهمی در انتشار آن ایفا می‌کنند. مشارکت اغلب در خدمت سیاست‌هایی است که محدودیت‌های جهانی شدن نئولیبرال را در خود جای داده‌اند و هدفی برای تغییر جهت‌گیری روابط قدرت و منطق توزیع منابع عمومی وجود ندارد. فرایندها با مشارکت دولت‌های محلی، سازمان‌های بین‌المللی و شرکت‌های خصوصی ایجاد می‌شوند. جلسات برای عموم آزاد نیست. این روش، تأثیر قابل‌توجهی در زمینه برنامه‌های سازمان‌های بین‌المللی همکاری توسعه دارد که بودجه خصوصی را به پروژه‌های با منافع عمومی هدایت می‌کند. البته، همچنین شامل شرکت‌های خصوصی است که برای توسعه محلی اساسی هستند، اما در سایر انواع ایدئال تمایل دارند که خارج از فرایند مشارکتی باقی بمانند. جامعه مدنی محدود به یک نقش فرعی است و قادر به زیر سؤال بردن چارچوب اقتصادی و سیاسی غالب نیست. تعادل وزن ذی‌نفعان مختلف درگیر در این فرایند، مقابله با فشار تبدیل سازمان‌های غیردولتی و انجمن‌ها به سازمان‌های شبه‌دولتی یا نهادهای نیمه‌تجاری، از چالش‌های اساسی این مدل است.^۲

۱.۵. نومشارکت‌گرایی^۳

در مدل‌های نومشارکت‌گرایی، مشارکت منافع سازمان‌یافته در سیاست و مشارکت آنها در تدوین و اجرای تصمیمات سیاسی مهم است. هدف گرد هم آوردن گروه‌های سازمان‌یافته (مانند NGO ها، اتحادیه‌های تجاری و غیره)، گروه‌های اجتماعی (افراد مسن، افراد با سابقه مهاجرت و غیره) و دیگر نهادها برای ایجاد یک اجماع اجتماعی است. در این مدل، هدف دولت ایجاد یک مشاوره گسترده با «کسانی است که مهم هستند» و تلاش می‌کند تا از طریق میانجی‌گری منافع، ارزش‌ها و خواسته‌ها برای به رسمیت شناختن توسط جناح‌های مختلف در جامعه به وفاق اجتماعی دست یابد. از نظر رویکرد بودجه‌بندی مشارکتی، مدل نومشارکت‌گرایی در فرایندهای دستور کار محلی (جایی که ذینفعان محلی مختلف برای بحث در مورد موضوعات مشترک گرد هم می‌آیند، اما قدرتی برای تحقق پیشنهادهای خود ندارند)، یا در برنامه‌های استراتژیک مشارکتی (جایی که دولت‌ها گروه‌های مختلف را برای گفت‌وگوهای میزگردی دعوت می‌کنند) غالب است. سازمان‌های بین‌المللی نقش قابل‌توجهی در انتشار این مدل ایفا می‌کنند. نقاط قوت اصلی آن ارتباط بین ساختارهای سازمان‌یافته اصلی جامعه است که اجماع اجتماعی حول جنبه‌های خاصی از سیاست‌های عمومی را تسهیل

^۱. Multi-stakeholder Participation

^۲. Sintomer, Herzberg, Röcke and Allegretti. Op. Cit., P 89.

^۳. Neo-corporatism

می‌کند. باین حال، با روابط نامتقارن قدرت و شهروندان غیرسازمان یافته مشخص می‌شود.^۱

۱.۶. توسعه جامعه^۲

مشخصه غالب مدل ششم این است که مشارکت اساساً در مرحله اجرای پروژه، در زمینه‌ای که سیاست‌های شهری و یک فرایند مشارکتی قوی که از پایین به بالا هدایت می‌شود، هدف است. نقش NGO ها اغلب با هدف مشارکت در گروه‌های محروم یا حاشیه‌ای با دیدگاه اقدام جامع به جای شکل کلی عدالت توزیعی، بسیار پررنگ است. مشارکت غیرمستعارف و غیررسمی^۳ مرتبط با فعالیت‌های جامعه به عنوان جایگزینی برای مشارکت مرسوم توسعه می‌یابد. توسعه جامعه به این معناست که شرکت کنندگان (اغلب اعضای NGO ها یا گروه‌های جامعه محلی) به عنوان مدیران مشترکی در نظر گرفته می‌شوند که تقریباً به صورت خودمختار فرایند را سازمان دهی می‌کنند و در مورد بودجه پروژه‌های محلی تصمیم می‌گیرند. برخلاف مشارکت چند ذی‌نفع، این شرکت کنندگان اند که قوانین فرایند را تعیین می‌کنند. تمایل سیاسی دولت محلی عامل تعیین کننده‌ای نیست؛ این مدل مشارکتی مزایای روشنی در زمینه‌ای دارد که در آن دولت محلی ضعیف است و برعکس، جامعه مدنی استقلال واقعی و قدرت واقعی سازمان دهی دارد که جامعه را قادر می‌سازد تا پروژه‌های محلی را به تنهایی مدیریت کند. نقطه ضعف آن در این است که ایجاد یک چشم‌انداز کلی از شهر و همچنین پیوندهای ظریف بین مشارکت، مدرن سازی خدمات شهری و سیاست‌های نهادی دشوار است.^۴ در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت: فرایندها و مدل‌های مشارکتی برای به چالش کشیدن روابط نامتقارن قدرت در جامعه ضروری به نظر می‌رسد و بسته به زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورها، شیوه‌ها و مدل‌های مشارکتی متفاوت و منحصر به فرد برای توسعه شهری عادلانه‌تر و دموکراتیک‌تر در جهان وجود دارد. بودجه‌بندی مشارکتی تنها یک نمونه مهم از انتشار گسترده‌تر نوآوری‌های دموکراتیک است. به نظر می‌رسد ساخت مدل‌هایی که فراتر از توصیف‌های تجربی است و به ویژه که تنها بر ابزار مشارکت شهروندان تمرکز نمی‌کنند و عواملی مانند بافت اجتماعی - سیاسی، چارچوب‌های هنجاری و پویایی کنش جمعی یا رابطه را در نظر می‌گیرند، مثمر ثمر باشد.

۲. بودجه‌ریزی مشارکتی در کشورهای مورد مطالعه

منطق سیاسی - اجتماعی که زیربنای نهادهای بودجه مشارکتی است در کشورهای مختلف جهان بسیار متفاوت است. به طور کلی در ابتدا، چارچوب‌های ایدئولوژیک مروجین بودجه‌ریزی مشارکتی عمدتاً بر نیاز به «برگرداندن اولویت‌ها» به نفع نیازمندترین افراد و «دموکراسی سازی دموکراسی» از طریق مشارکت تأکید داشت. به تدریج، هدف سوم اضافه شد، یعنی چشم‌انداز «حکمرانی خوب»^۵ مبتنی بر بهبود مدیریت محلی که ناشی از مبارزه با بوروکراسی، سازمان دهی مجدد داخلی خدمات اداری و گنجاندن سریع و سیستماتیک نیازهای مردم در سیاست‌های عمومی است. ایجاد قوانین روشن برای توزیع منابع و ماهیت عمومی بحث‌ها به وضوح شفافیت فرایند بودجه^۶ را بهبود بخشید و مسئولیت پاسخ‌گویی بهتر

^۱. Ibid, P 98.

^۲. Community Development

^۳. Unconventional and informal participation

^۴. Sintomer, Herzberg, Röcke and Allegretti. Op. Cit., P 105.

^۵. Good governance

^۶. Transparency of the budget process

ازسوی رهبران سیاسی و مدیران اجرایی را تشویق کرد.^۱ در این بخش از مقاله به بررسی اجمالی تحولات تجربی بودجه‌ریزی مشارکتی در سه کشور (اسپانیا، فرانسه و آلمان) پرداخته می‌شود. تأمل در اهداف، روش‌ها، شاخص‌ها و مؤلفه‌های اصلی در فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی این کشورها، امکان دسته‌بندی و قرار دادن هریک از کشورها را در قالب یکی از مدل‌های ارائه شده در بخش قبلی میسر می‌سازد. ابتدا کشور اسپانیا بررسی می‌شود که در آن بودجه‌های مشارکتی نزدیک‌ترین به مدل دموکراسی مشارکتی‌اند. سپس کشور فرانسه که در آن مشارکت شهروندان معمولاً براساس ایده دموکراسی مجاورتی است واکاوی می‌شود و نهایتاً آلمان که مشارکت شهروندان در آن ماهیتاً سیاسی- اجتماعی نیست و با هدف نوسازی مشارکتی است، بررسی می‌شود.

۲.۱. بودجه‌ریزی مشارکتی در اسپانیا

قانون اساسی اسپانیا در سال ۱۹۷۸ به‌صراحت خودگردانی محلی را به رسمیت شناخت. مقامات محلی در محدوده قانون، باید اختیار تام داشته باشند تا ابتکار عمل خود را در رابطه با هر موضوعی که از صلاحیت آنها مستثنا نباشد و به هیچ مقام دیگری واگذار نشود، به کار گیرند. قدرت‌های داده شده به مقامات محلی معمولاً کامل و انحصاری خواهند بود. بنابراین، تصمیمات بودجه سالانه بدون تأیید قبلی یا مداخله مقامات منطقه‌ای یا ملی گرفته می‌شوند. با توجه به ماده ۲۲ قانون شماره ۲۲ / ۲۰۰۶، ناحیه که زیربخش‌های شهرداری‌اند، باید مشارکت مردم در مدیریت محلی را تضمین کنند. برای این منظور، آنها توسط انجمن‌های مشترک متشکل از اعضای شورای اداری شهرداری و شهروندان غیرمنتخب اداره می‌شوند. این مناطق با هم بیش از ۱۰ درصد بودجه شهرداری را مدیریت می‌کنند. در اسپانیا، بودجه‌بندی مشارکتی به‌وضوح از تجربه پورتو آلگه الهام گرفته است و به همین دلیل است که این موارد ما را به‌سمت توضیح مدل دموکراسی مشارکتی ارائه‌شده در بخش اول مقاله مرتبط می‌کند. ایده درگیر کردن شهروندان در توزیع بودجه معمولاً به انتقال قدرت‌های تصمیم‌گیری به جامعه مدنی و ترویج عدالت اجتماعی مربوط می‌شود و شرکت‌کنندگان اغلب می‌توانند قوانین این فرایند را تحت‌تأثیر قرار دهند.^۲ بودجه مشارکتی در اسپانیا، با چندین شورای محلی که از مقررات مشارکت که شهر کاتالان در سال ۱۹۸۶ اتخاذ کرد شروع شد. در طول دهه ۱۹۹۰، چندین شورای مشورتی درمورد مسائلی مانند فرهنگ، آموزش یا مسائل اجتماعی ایجاد شد که ارائه‌دهندگان خدمات شهری و رهبران را قادر به بحث درمورد گزینه‌های حوزه صلاحیت خود با جامعه مدنی سازمان‌یافته می‌کرد.^۳ تعداد بودجه‌های مشارکتی در این کشور از سه مورد در سال ۲۰۰۱ به تعداد ۴۰۰ مورد در سال ۲۰۱۹ رسیده است. نقطه قانونی منطقه کاتالونیا، جنوب کشور و منطقه اطراف مادرید بود. سویل، پایتخت اندلس، با جمعیت ۷۰۰۰۰۰ نفری خود، بزرگ‌ترین شهر اروپا بود که بودجه‌بندی مشارکتی را اجرا کرد. از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۳، تقریباً ۲۰۰۰۰ شهروند از ۷۰۰۰۰ نفر در واگذاری ۵۰ درصد از بودجه مشارکتی در سویل به بخش‌های منتخب شرکت کردند. درحالی‌که شورای شهرداری تمام اختیارات تصمیم‌گیری قانونی را حفظ، و خود را متعهد به پیروی از تصمیمات نمایندگان بودجه مشارکتی کرد. اولین مرحله در این روند در سطح محله صورت گرفت که در آن رأی‌گیری روی پیشنهادهای اصلی سازمان‌دهی شد. ساکنان محله نمایندگانی را انتخاب کردند که پس از آن

¹. Saguin, Kidjie. "Why The Poor Do Not Benefit From Community-Driven Development: Lessons From Participatory Budgeting", *World Development*, Volume 112, 2018, PP 112, 220-232.

². Talpin, Julien. *Schools Of Democracy: How Ordinary Citizens (Sometimes) Become More Competent In Participatory Budgeting Institutions*, Colchester: ECPR Press, 2011, P 157.

³. Tocal, Mariano and José Ramón Montero. *Political Disaffection In Contemporary Democracies; Social Capital, Institutions and Politics*, Routledge, First Edition, 2006, P 53.

لیستی از اولویت‌ها را در سطح منطقه و کل شهر تنظیم کردند. به‌عنوان یک انطباق با معیارهای توزیع پورتو آلگرو، کاتالونیا از این معیارها برای رتبه‌بندی پیشنهادهای شهروندان در یک سلسله‌مراتب استفاده کرد. یک کمیته پشتیبانی در طول سال روی این مسئله کار کرد و بر این مسئله نظارت کرد که آیا اولویت‌های شهروندان در پیش‌نویس بودجه وارد شده‌اند یا خیر. با هدف در نظر گرفتن منافع انجمن‌ها، دولت محلی به آنها یک کرسی دائمی در شورای منطقه بودجه مشارکتی داد و آنها را در تهیه فهرست‌های اولویت‌ها دخیل کرد.^۱ در مادرید هر محله دارای «کمیته‌های تخصصی پیش‌ران» که منتخبی از شهروندان محلی بود، فرایند مشارکت را سازمان‌دهی می‌کردند. آنها دستور جلسه را برای جلسات تنظیم و درباره کمپین‌های افزایش آگاهی بحث می‌کردند. جامعه مدنی قادر بود از طریق معیارهایی که براساس آنها پیشنهادها به ترتیب اولویت فهرست می‌شوند، کل سیستم را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین نشست‌هایی برای انتخاب کمیته بودجه مشارکتی در کل شهر به جای سطح محله برگزار شد. تمام بخش‌ها (آموزش، جوانان، اتحادیه‌های کارگری و غیره) پنج نماینده داشتند. در اسپانیا، اجرای ساختارهای مشارکتی فقط یک فرایند از بالا به پایین نبود و جامعه محلی دارای قدرت و استقلال قابل توجهی بود.^۲ فرایندهای مشارکتی در اسپانیا یک سیستم بسیار دقیق از معیارهای اجتماعی، با الهام از پورتو آلگرو، قوانین مربوط به عدالت توزیعی را معرفی کرد. در این کشور، بودجه‌ریزی مشارکتی به باز توزیع منابع مالی به نفع طبقه کارگر و فقیر جامعه منجر شد و به‌مرور، جنبش اصلاحات اجتماعی را در راستای شنیده شدن صدای طبقه به حاشیه رانده شده به وجود آورد.

۲.۲. بودجه‌ریزی مشارکتی در فرانسه

در فرانسه، مطابق اصول اصلاح بودجه دولت (قانون ارگانیک در قوانین بودجه) قانون دموکراسی محلی در سال ۲۰۰۱ به تصویب رسید و شوراهای محله به نمایندگی از ساکنان محلی ایجاد شده‌اند که برای شهرهایی با جمعیت بیش از ۸۰۰۰۰ نفر اجباری و برای شهرداری‌های کوچک‌تر اختیاری‌اند که بودجه‌های محلی مستقل و دارای صلاحیت و اختیارات تخصیص منابع و تعیین اولویت‌های پروژه‌های محلی‌اند.^۳ اشکال مستقیم‌تر دموکراسی محلی، رفراندوم‌های محلی‌اند که در قانون ۱۳ اوت ۲۰۰۴، مبنای قانونی دارند. شورای محلی می‌تواند تصمیم بگیرد که هر مسئله‌ای را به رفراندوم محلی ارجاع دهد. اگر حداقل نیمی از رأی‌دهندگان ثبت‌نام‌شده شرکت کرده باشند، تصمیم اکثریت در رفراندوم باید اجرا شود. همچنین مطابق ماده ۷۲ قانون اساسی ۴ اکتبر ۱۹۵۸ «بند عمومی صلاحیت» و مدیریت و اداره آزاد، مقامات محلی و شهروندان باید اختیار تام خود را برای اعمال ابتکار عمل خود برای مسائل محلی و منطقه و همچنین تصمیمات و برنامه‌ریزی شهر خود داشته باشند.^۴ اولین تجربه بودجه‌های مشارکتی فرانسه از بحث‌های مربوط به مسائل و مشکلات محلی به وجود آمدند. در میان ده‌ها نمونه که در سال ۲۰۰۵ وجود داشتند، تجربه بودجه مشارکتی شهرهای سنت-دنیس و بوبینی در میان برجسته‌ترین آنها در سطح ملی و بین‌المللی قرار داشتند. این دو شهر، در معرفی شوراهای محله

^۱. Uddin, Shahzad, Yuji Mori and Pawan Adhikari padhik. "Participatory Budgeting In A Local Government In A Vertical Society: A Japanese Story", *International Review of Administrative Sciences*, Volume 85, Issue 3, 2017, P 490.

^۲. Tanaka, Susan. "Engaging The Public In National Budgeting: A Non-Governmental Perspective", *OECD Journal on Budgeting*, Volume 7, Issue 2, 2007, P 145.

^۳. Weber, Rachel., Thea Crum and Eduardo. "The civics of community development: Participatory budgeting in Chicago", *Community Development and Democratic Practice*, Volume 46, Issue 3, 2015, P 265.

^۴. Suarez, Celine. "From Porto Alegre To New York City: Participatory Budgeting And Democracy", *New Political Science*, Volume 39, Issue 1, 2017, PP 67-75.

پیشگام بودند. بودجه‌بندی مشارکتی «سبک فرانسوی»، مبتنی بر مشارکت محلی است که به بحث شهروندان محلی در سطح شهر منجر می‌شود. درعین حال، به نمایندگان منتخب و جامعه مدنی شهر تکلیف می‌شود تا بحث را با استفاده از فرایندی گزینش و خلاصه کنند. یکی از ابعاد کلیدی، ارتباط مستقیم بین سیاستمداران، کارمندان دولت و شهروندان بود. هدف اصلی جلسات میان شهروندان، نمایندگان منتخب و مسئولان جامعه مدنی، برای توسعه روابط نزدیک‌تر با شهروندان بود. این جلسات فرصتی را برای رسیدگی به مسائل محلی کوچک فراهم کرد و از شهردار خواسته شد تا درمورد اجرای مواردی که قبلاً خود را به آنها متعهد کرده بود، گزارش دهد.^۱ موضوعات مورد بحث، که قبلاً فقط شامل مسائل محلی کوچک بودند، در حال حاضر شامل مسائل مربوط به شهر به عنوان یک کل هستند. هدف این بود که سیاست‌های عمومی شهر قابل رؤیت‌تر شوند، روابط نزدیک‌تر با ساکنان شهر را توسعه دهند و در نتیجه مشروعیت سیاسی بیشتری ایجاد کنند، ارتباط اجتماعی را از طریق گفت‌وگو تشویق کنند و با توسعه پاسخ‌گویی بیشتر بر مدیریت امور روزانه تأثیر بگذارند. همچنین تمرکززدایی از خدمات شهری خاص، با افتتاح دفاتر محلی و یک رویکرد مبتنی بر «تفکر مشارکتی» برای شفاف‌تر و کارآمدتر کردن اقدامات عمومی در سطح محلی خرد طراحی شد.^۲ پاریس، با جمعیتی بیش از ۲ میلیون نفر، دارای ۱۲۳ شورای محله‌ای است که از ساکنان، تشکلهای مدنی و مقامات منتخب تشکیل شده است. ۲۲ شهرداری از ۲۵ شهرداری در سال ۲۰۱۴ بودجه‌ریزی مشارکتی را اجرا کردند و بقیه در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ پذیرفتند. تعداد بودجه‌های مشارکتی در فرانسه تا سال ۲۰۲۰ به ۲۹۰ مورد رسیده است.^۳ از سال ۲۰۱۴، پاریس راه‌های مختلفی را برای مشارکت دادن شهروندان در توسعه شهری با استفاده از ابزارهای دیجیتالی به نام «فناوری مدنی» طراحی کرده است. به عنوان مثال: (شهردار عزیز، من یک ایده دارم^۴) یک فضای مشارکتی دیجیتالی است که در آن پارسی‌ها می‌توانند ایده‌های خود را درباره موضوعات مختلف برای بررسی توسط دفتر شهردار ارسال کنند. از سال ۲۰۱۸، این پلتفرم بیشتر به عنوان یک فهرست راهنما با پیوندهایی به انجمن‌های دیگر (مانند بودجه مشارکتی، شوراهای شهروندی) و رویدادهای آتی که شهروندان می‌توانند در آن شرکت کنند، عمل می‌کند.^۵ اکنون بودجه مشارکتی در پاریس بزرگ‌ترین بودجه اجرا شده در جهان است. بودجه پاریس به دو نوع صندوق عملیاتی و صندوق سرمایه‌گذاری تقسیم می‌شود. در سال ۲۰۱۷، صندوق عملیاتی ۸۲ درصد از بودجه (۷.۷ میلیارد یورو) و صندوق سرمایه‌گذاری ۱۸ درصد (۱.۷ میلیارد یورو) را تشکیل می‌داد. برای دوره ۲۰۱۴-۲۰۲۰، هیدالگو شهردار پاریس ۱۰ میلیارد را برای سرمایه‌گذاری اختصاص داده است که ۵ درصد آن مختص بودجه مشارکتی، معادل نیم میلیارد یورو است. در سال آزمایشی، بودجه مشارکتی فقط ۵ درصد از کل بودجه شهرداری (۲۰ میلیون یورو) اعطا شد و پروژه‌های برنده با ۱۸ میلیون یورو زیر بودجه قرار گرفتند. سال بعد شاهد افزایش به حدود ۷۰ میلیون یورو بودیم و از سال ۲۰۱۶، ۱۰۰ میلیون یورو برای بودجه مشارکتی در نظر گرفته شده است که روند روبه‌رشد منابع مالی اختصاص شده بودجه مشارکتی،

^۱ Dezinic, Jasmina, Mária Murray Svidroňová and Ewa Markowska-Bzducha. "Participatory Budgeting: a Comparative Study of Croatia, Poland and Slovakia", *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, Volume 9, Issue 1, 2016, P 31.

^۲ Cabannes, Yves. "The Impact Of Participatory Budgeting On Basic Services: Municipal Practices And Evidence From The Field", *Environment and Urbanization*, Volume 27, Issue 1, 2015, P 263.

^۳ UrbiStat. "Region Of Ile-de-France Rankings And Thematic Maps", 2021, Available at: <https://ugeo.urbiStat.com/AdminStat/en/fr/demografia/dati-sintesi/paris/75/3>

^۴ Madame la Maire, j'ai une idée

^۵ "La Ville Autrement - Initiatives Citoyennes, Urbanisme Temporaire, Innovations Publiques, Plateformes Numériques", 2017, Available at: <https://www.apur.org/>

حاکمی از نهادهای شدن این رویکرد مشارکتی نوین در کشور فرانسه است.^۱

۳.۲. بودجه‌ریزی مشارکتی در آلمان

در آلمان، اولین فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی در طول اصلاحات گسترده دستگاه اداری محلی در دهه ۱۹۹۰ اجرا شد. ماده ۱۰۹ قانون اساسی مقرر می‌دارد که «فدراسیون و لاند (ایالات) باید در مدیریت بودجه‌های مربوطه خود مستقل از یکدیگر باشند». با توجه به ماده ۲۸ بخش ۲ قانون اساسی، هر شهرداری حق تصمیم‌گیری مستقل برای معرفی فرایند بودجه‌ریزی مشارکتی را دارد.^۲ عامل تعیین‌کننده‌ای که به پذیرش اولیه بودجه‌ریزی مشارکتی در شهرداری‌ها و شهرهای آلمان منجر شد، بحران مالی دهه ۱۹۸۰ که به شروع بحث در مورد اصلاحات عمیق مدیریت عمومی انجامید. علاوه بر این، فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی به عنوان بخشی از تلاش برای کارآمدتر کردن مدیریت و هماهنگ کردن بهتر ارائه کالاها و خدمات عمومی با اولویت‌های شهروندان، (شهروندان) که در رویکرد مدیریت عمومی جدید به عنوان مشتری دیده می‌شوند، اجرا می‌شوند.^۳ بسیاری از فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی مبتنی بر صرفه‌جویی‌اند و تلاش می‌کنند تا پیشنهادهایی برای کاهش هزینه‌ها یا بهبود درآمدها ارائه دهند. تمرکز در چنین برنامه‌ای بر بحث در مورد این است که چگونه ساختار بدهی شهری می‌تواند با تنظیم مالیات‌ها و هزینه‌های محلی تغییر کند. این نوع برنامه بر توضیح موقعیت مالی شهرداری‌ها به شهروندان با جزئیات تأکید دارد. تمرکز در طول مرحله گفت‌وگو با شهروندان در مورد این است که شهرداری کجا می‌تواند پول پس‌انداز کند. از شهروندان خواسته می‌شود تا طرح‌های ریاضتی ارائه دهند و یا از آنها خواسته می‌شود تا رأی‌هایی را به دست آورند که در آن هزینه‌های مناطق عمومی باید کاهش یابد و چه مناطقی باید از کاهش معاف شوند. ظهور این نوع خاص از بودجه پس‌انداز در آلمان این فرضیه را تقویت می‌کند که شهرداری‌ها در تنش مالی به احتمال زیاد بودجه‌ریزی مشارکتی را در آلمان اتخاذ می‌کنند.^۴ یک شکل خاص از بودجه‌ریزی مشارکتی در آلمان حتی تکامل یافته است که در آن شهروندان می‌توانند پیشنهاد کنند که منابع عمومی را به منظور ایجاد یک بودجه متوازن در کجا ذخیره کنند. اهداف چنین فرایندهای بودجه‌ریزی مشارکتی ایجاد اعتماد و به دست آوردن پذیرش بالاتری از تصمیمات سیاسی، به ویژه در زمان بحران مالی است.^۵ در آلمان، مشارکت به معنای مشاوره است، اما به معنای تصمیم‌گیری نیست. در کشورهای دیگر، شهروندان تصمیم می‌گیرند؛ در حالی که در آلمان آنها مشاوره می‌دهند. هدف از این طرح، تغییر توازن قدرت بین نمایندگان منتخب و شهروندان نیست. یکی از معروف‌ترین محققان آلمان در زمینه بودجه‌ریزی مشارکتی، هرزبرگ، توصیه می‌کند که «اختیار تام تصمیم‌گیری توسط مقامات باید کم‌رنگ شود» و سیستمی ایجاد کنند که «صلاحیت تصمیم‌گیری در مناطق را به شهروندان انتقال دهد». باین‌حال، اکثریت قریب به اتفاق بودجه‌های مشارکتی اجازه طرح‌های پیشنهادی در تمام حوزه‌های بودجه را بدون تعریف هرگونه مبلغ از قبل می‌دهند. در اینجا نیز تفاوت عمده‌ای را در مقایسه با بودجه‌های مشارکتی در بسیاری از کشورهای دیگر می‌بینیم که شهروندان در مورد

¹. Mairie de Paris. La Charte Du Budget Participatif, 2019, Available at: <https://participedia.net/case/participatory-budgeting-in-paris-france/>

². Saguin, Op. Cit., P 219.

³. Brown and Dillard, Op. Cit.

⁴. Carlitz, Ruth. "Improving Transparency And Accountability In The Budget Process: An Assessment Of Recent Initiatives", *Development Policy Review*, Volume 31, Issue 1, 2013, P 549.

⁵. Lerner, Josh and Donata Secondo. "By The People, For The People: Participatory Budgeting From the Bottom Up in North America", *Journal of Deliberative Democracy*, Volume 8, Issue 2, 2012, P 549.

چگونگی استفاده از یک مبلغ خاص تصمیم می‌گیرند یا حداقل مشورت می‌کنند.^۱ در دهمین گزارش وضعیت سالانه (۲۰۱۸) پورتال آنلاین www.Buerghaushalt.org، اشاره کرد که ۲۸۰ شهرداری وجود دارد که از بودجه‌بندی مشارکتی استفاده می‌کنند.^۲ در یک جمع‌بندی می‌توان گفت: تجربه بودجه‌ریزی مشارکتی در آلمان از تفکرات سیاسی درمورد دموکراسی مشارکتی پدیدار نشد، بلکه از طریق مشارکت شهروندان، مدرن‌سازی خدمات اداری را که به اصلاحات اساسی ساختار خدمات اداری منجر شد ترویج داد. نقطه شروع، انجام یک ارزیابی مشارکتی از خدمات عمومی بود نه بحث درمورد اولویت‌های سرمایه‌گذاری. کمک تجارب بودجه‌بندی مشارکتی آلمان ممکن است به‌طور خاص پیوند لفظی بین مدرن‌سازی مدیریت از یک سو و مشارکت از سوی دیگر باشد؛ رویکردی که می‌توان «نوسازی مشارکتی» نامید.

۳. امکان‌سنجی بودجه‌ریزی مشارکتی در ایران

با نگاهی به کلیات قانون اساسی و برخی اصول مشخص، آنچه محرز است مشارکت عموم جامعه از موجبات مشروعیت و مقبولیت اقدامات حکومت و دولت است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در چندین اصل از نقش سازنده مردم در اداره امور جامعه سخن به میان آورده است. از جمله بند ۸ اصل سوم قانون اساسی: مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش از حقوق مسلم ملت ایران است و در اصل ۶ قانون اساسی: در جمهوری اسلامی ایران، امور کشور باید به اتکای آرای عمومی اداره شوند که نشان می‌دهد عموم مردم در امور مختلف نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای بر عهده دارند. همچنین بند سوم اصل ۴۳ قانون اساسی یکی از وظایف دولت (حکومت)؛ «تنظیم برنامه اقتصادی کشور به‌صورتی که شکل و محتوا و ساعت کار چنان باشد که هر فرد علاوه بر تلاش شغلی، فرصت و توان کافی برای خودسازی معنوی، سیاسی و اجتماعی و شرکت فعال در رهبری کشور و افزایش مهارت و ابتکار داشته باشد» عنوان شده است. مطابق اصل یکصدم قانون اساسی که ذیل عنوان «شوراها» آمده است برای پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم با توجه به مقتضیات محلی، اداره امور با نظارت شورایی به نام شورای روستا، بخش، شهر، شهرستان یا استان صورت می‌گیرد که اعضای آن را مردم انتخاب می‌کنند. غرض قانونگذار از وضع اصل یکصدم، توزیع قدرت و ضرورت مشارکت مردم در ابعاد گوناگون نظام است.^۳ با تأمل در این اصل و متناظر با بودجه‌ریزی مشارکتی، ترسیم سازوکارهای مشارکت مردم در تعیین اولویت‌ها و تخصیص منابع مالی از طریق شوراهای اسلامی و با نقش‌آفرینی شورایاری محلات، امکان‌پذیر است. همچنین مستند به بندهای ۵ و ۷ ماده ۸۰ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی آن «برنامه‌ریزی درخصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی و غیره با موافقت دستگاه‌های ذی‌ربط و همچنین اقدام به تشکیل انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی... با توافق دستگاه‌های ذی‌ربط از وظایف و اختیارات شوراهای اسلامی است که این امر نیز صرفاً از طریق همکاری مردم با توجه به مقتضیات محلی محقق

^۱ Wampler, Brian and Mike Touchton. "Brazil Let Its Citizens Make Decisions About City Budgets. Here's What Happened", 22 January 2014. Available at: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/01/22/brazil-let-its-citizens-make-decisions-about-city-budgets-heres-what-happened/>

^۲ Hagelskamp, Carolin, David Schleifer, Chloe Rinehart and Rebecca Sillima. "Participatory Budgeting: Could It Diminish Health Disparities in the United States?", *Journal of Urban Health*, Volume 95, Issue 5, 2018, P 769.

^۳ مخبر، عباس، محمد خضری، علی پناهی و محمد قاسمی، *بودجه‌ریزی در ایران؛ بودجه و دست‌اندرکاران (نظرسنجی)*، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۷، ص ۲.

می‌شود». در سیستم عدم تمرکز محلی به‌منظور واگذاری امور محلی به مردم، شوراهای شهری در شهرها ایجاد می‌شود تا شورای هر شهر با شناخت نیازها و ارزش‌های محلی سیاستگذاری و برنامه‌ریزی نماید.^۱ تأسیس شورایی‌ها هم بازتابی از این اصول مربوط به شوراهای اسلامی و تلقی گسترش فکر و عمل شورایی است که به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است. شورایی‌ها در سال ۱۳۷۹ وارد عرصه مدیریت شهری شد. شورایی یک نهاد مردمی و محلی است که هدف از تشکیل آن برقراری ارتباط سازمان‌یافته مردم با نمایندگانشان و استفاده از قدرت و توان مردم در بهبود کیفیت زندگی شهری است. در تهران و دیگر کلان‌شهری ایران با اهتمام مدیریت‌های شهری، همکاری و تعامل سایر نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط، در قالب تشکیل و حمایت از فعالیت‌های شورایی‌های محلات اقدام‌هایی در زمینه استفاده از ظرفیت مشارکت و همکاری شهروندان و توجه به اولویت‌ها و نیازهای محلی صورت گرفته است.^۲ در نظام حقوقی ایران صلاحیت عام تصمیم‌گیری و اظهار نظر در امور محلی برای واحدهای محلی شناسایی نشده است. این امر بیش‌ازپیش بیانگر ضعف جایگاه مجتمع‌های سرزمینی همچون شهر و استان در ایران است که فاقد شخصیتی مستقل اند.^۳ متأسفانه با ابطال مصوبه مربوط به انتخابات شورایی‌ها در دیوان عدالت اداری در سال ۱۳۹۵ دستیابی به این هدف دیرپا تر شده است، اما با تصویب قانون مربوطه کماکان امکان‌پذیر است؛ چراکه وجود برخی بسترهای قانونی مشارکت فعال مردم در ابعاد مختلف در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران لحاظ شده است. تدوین منشور بودجه‌ریزی مشارکتی و قوانین و نظام‌نامه جامع مشارکت مردم در تمام مراحل چرخه فرایند بودجه‌ریزی (تدوین، تصویب، اجرا، نظارت و کنترل)، می‌تواند گامی اساسی در تقویت بُعد جمهوریت نظام، بهبود کارایی نظام مالی و همچنین افزایش مشروعیت نظام سیاسی باشد. طبق اصل ششم قانون اساسی، امور کشور باید به اتکای آرای عمومی اداره شود، از راه انتخابات: انتخاب رئیس‌جمهور، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شوراها و نظایر اینها، همچنین به موجب اصل هفتم قانون اساسی نیز شوراها: مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند. در اصل ششم درج عبارت «نظایر اینها» مبین این مطلب است که انتخابات مدنظر قانونگذار محصور به انواع انتخابات مندرج در این اصل نیست و صرفاً از باب تمثیل بیان شده است. در واقع در دو اصل یادشده، تصریح به عبارت‌های «نظایر اینها» و «شورای محل» حاکی از مجوز قانونی برای ایجاد شوراهای محلی و مانند آن است. به‌عبارتی وجود اصل یکصدم قانون اساسی که به‌موجب آن طرز تشکیل و حدود اختیارات و نحوه انتخاب شوراهای اسلامی ذکر شده منوط به قانون شده است، مانع از آن نیست که به موجب اصول دیگر قانون اساسی، نهادها و سازمان‌های قانونی بتوانند برای پیشبرد اهداف قانونی خود از مردم کسب نظر کنند و آنها را در امور مربوط به خود مشارکت دهند، زیرا اثبات شیء نفی ماعدا نمی‌کند.

نتیجه‌گیری

مطالعه روند شکل‌گیری، گسترش و نهادینه شدن بودجه‌ریزی مشارکتی در سطح کشورهای جهان با نظام‌های فکری متفاوت، حاکی از تأثیرات مثبت و ارزشمند این فرایند در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است. به‌طور کلی مشارکت شهروندان در بودجه‌ریزی از بُعد سیاسی ابزاری برای تحقق حاکمیت مشارکتی، تحقق دموکراسی مشارکتی

۱. مظهری، محمد و رضا حسین‌زاده، «چگونگی نظارت شورای شهر بر شهرداری در نظام حقوقی ایران و کانادا»، دوفصلنامه مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۱۴، شماره ۱، ۱۴۰۲، ص ۴۶۵.

۲. قریشی مدیسه، زهرا سادات، کتاب همراه شورایاران، تهران: مؤسسه نشر شهر، ۱۳۹۵، صص ۱۳۵-۱۳۸.

۳. آقایی طوق، مسلم، «نگرشی تطبیقی بر عدم تمرکز محلی در ایران»، فصلنامه دانش حقوق عمومی، دوره ۶، شماره ۱۸، ۱۳۹۶، ص ۵۳.

مستقیم، نزدیکی کارگزاران نظام و شهروندان و کاهش شکاف بین آنها و افزایش مشروعیت نظام سیاسی و... است. از بُعد اجتماعی موجب افزایش حس ارزشمندی و تعلق به جامعه، وفاق اجتماعی و افزایش سطح آگاهی شهروندان و همراهی شهروندان با سیاست‌های اجرایی نظام و... می‌شود و در نهایت از بُعد اقتصادی مدیریت بهینه منابع مالی، تخصیص منابع مالی با اولویت‌ها و نیازهای ساکنان محلی، صرفه‌جویی در منابع مالی، عدالت توزیعی در مناطق حاشیه‌نشین و... را به همراه خواهد داشت. علی‌رغم اینکه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مشارکت فعال مردم در همه ابعاد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مورد تأکید قرار گرفته، در قوانین و نظام بودجه‌ریزی سنتی ایران مشارکت شهروندان در بودجه‌ریزی لحاظ نشده است و پس از گذشت بیش از سه دهه از اولین بودجه‌ریزی مشارکتی در برزیل و اجرای منظم و سالانه آن در بیش از ۷۱ کشور جهان، در کشور ایران در محافل دانشگاهی موضوعی ناشناخته و دارای فقر علمی است و به لحاظ اجرایی و عملیاتی مغفول مانده است. استقرار نظام بودجه‌ریزی مشارکتی در کشور، می‌تواند گامی اساسی در جهت تحقق مشارکت واقعی مردم در عمل و تقویت بُعد جمهوریت نظام باشد. تأثیر عملی تحولات جهانی مشارکت مردمی و بودجه‌ریزی مشارکتی به‌طور خاص و انتقال تجربیات بین‌المللی در کشور ایران، به اراده قوی سیاسی حاکمیت و ارکان نظام سیاسی برای تقویت و نهادینه کردن جامعه مدنی و جنبش‌های اجتماعی مردمی، حمایت مالی، قانونی و نهادی از شوراهای شورایی‌ها و دادن اختیار و استقلال در راه‌اندازی و اجرای مشارکت بودجه محلی، فراهم کردن بسترهای تحقق دموکراسی و دموکراسی مشارکتی، تقویت تمرکززدایی نظام بودجه‌ریزی و تصمیمات عمومی در سطح کلان و خرد، بسترهای فناوری ارتباطی و استقرار دولت الکترونیک در حوزه منابع مالی و نظام بودجه‌ریزی، دسترسی آزاد به اطلاعات و شفافیت در تمام مراحل چرخه فرایند بودجه (تدوین، تصویب، اجرا، کنترل و نظارت) بستگی دارد. شوراهای اسلامی و شورایی‌ها به‌عنوان بازوی اجرایی جهت تسهیل و تشویق مردمان مناطق محلی برای مشارکت در فرایند چرخه بودجه، نقشی تعیین‌کننده می‌تواند ایفا کند. بنابراین تقویت این نهادها در کنار تأسیس مؤسسات و تشکلهای مشارکتی مردم‌نهاد و مهم‌تر از همه آموزش و آگاه‌سازی شهروندان از فرایند بودجه‌ریزی و لزوم مشارکت و تأثیر آن بر بهبود خدمات عمومی، گامی مؤثر در ورود شهروندان به عرصه بودجه‌ریزی خواهد بود. در این راستا، بررسی تجارب موفق کشورهای دیگر، باعث تسهیل در اجرای بودجه‌ریزی مشارکتی می‌شود.

منابع

کتاب

۱. قریشی مدیسه، زهرا سادات، **کتاب همراه شورایاران**، تهران: مؤسسه نشر شهر، ۱۳۹۵.
۲. مخیر، عباس، محمد خضری، علی پناهی و محمد قاسمی، **بودجه ریزی در ایران؛ بودجه و دست‌اندرکاران (نظرسنجی)**، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۷.

مقاله

۳. آقایی طوق، مسلم، «نگرشی تطبیقی بر عدم تمرکز محلی در ایران»، *فصلنامه دانش حقوق عمومی*، دوره ۶، شماره ۱۸، ۱۳۹۶، صص ۴۵-۶۵.
۴. مظهری، محمد و رضا حسین‌زاده، «چگونگی نظارت شورای شهر بر شهرداری در نظام حقوقی ایران و کانادا»، *دوفصلنامه مطالعات حقوق تطبیقی*، دوره ۱۴، شماره ۱، ۱۴۰۲، صص ۴۹۰-۴۵۹.

References

Books

1. Fung, Archon, Erik Olin Wright and Rebecca Abers. "Thinking About Empowered Participatory Governance", In: *Deepening Democracy: Institutional Innovation in Empowered Participatory Governance*, London: Verso, 2017, PP 3-42.
2. Ghoreishi Madiseh, Zahra Sadat, *Handbook For Neighborhood Councilors*, Tehran: Shahr Publishing Institute, 2016. (In Persian)
3. Gordon, V. *Striking A Balance: Matching The Services Offered By Local Governments With The Revenue Realities*, Washington DC: ICMA, 2012.
4. Mokhber, Abbas, Mohammad Khezri, Ali Panhai and Mohammad Ghasemi, *Budgeting in Iran; Budget and Stakeholders (Survey)*, Tehran: Research Center of The Islamic Consultative Assembly, 2008. (In Persian)
5. Talpin, Julien. *Schools Of Democracy: How Ordinary Citizens (Sometimes) Become More Competent In Participatory Budgeting Institutions*, Colchester: ECPR Press, 2011.
6. Tocal, Mariano and José Ramón Montero. *Political Disaffection In Contemporary Democracies; Social Capital, Institutions and Politics*, Routledge, First Edition, 2006.

Articles

7. Aghaei Togh, Moslem, "A Comparative Approach To Local Decentralization in Iran", *Public Law Knowledge Quarterly*, Volume 6, Issue 18, 2017, PP 45-65. (in Persian)
8. Bartocci, Luca, Giuseppe Grossi and Sara Giovanna Mauro. "Towards a Hybrid Logic of Participatory Budgeting", *International Journal of Public Sector Management*, Volume 32, Issue 13, 2019, PP 65-79. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-06-2017-0169>
9. Brown, Judy and Jesse Dillard. "Dialogic Accountings for Stakeholders: On Opening Up and Closing Down Participatory Governance", *Journal of Management Studies*, Volume 52, Issue 8, 2015, PP 261-278.
10. Cabannes, Yves. "Participatory Budgeting: A Significant Contribution To Participatory Democracy", *Environment and Urbanization*, Volume 16, Issue 1, 2004, PP 27-46. Doi: 10.1177/095624780401600104
11. Cabannes, Yves. "The Impact Of Participatory Budgeting On Basic Services: Municipal Practices And Evidence From The Field", *Environment and Urbanization*, Volume 27, Issue 1, 2015, PP 257-284. <https://doi.org/10.1177/0956247815572297>
12. Carlitz, Ruth. "Improving Transparency And Accountability In The Budget Process: An Assessment Of Recent Initiatives", *Development Policy Review*, Volume 31, Issue 1, 2013, PP 49-67. Doi:10.1111/dpr.12019
13. Demediuk, Peter, Rolf Solli and Petra Adolfsson. "People Plan Their Park: Voice And Choice through Participatory Budgeting", *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences: Annual Review*, Volume 6, Issue 5, 2012. <https://doi.org/10.18848/1833-1882/CGP/v06i05/52080/>
14. Dezinic, Jasmina, Mária Murray Svidroňová and Ewa Markowska-Bzducha. "Participatory Budgeting: a Comparative Study of Croatia, Poland and Slovakia", *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, Volume 9, Issue 1, 2016, PP 31-56. Doi:10.1515/nispa-2016-0002
15. Ebdon, Carol and Aimee L. Franklin. "Citizen Participation In Budgeting Theory", *Public Administration Review*, Volume 66, Issue 3, 2006, PP 437-447.

16. Goldfrank, Benjamin. "The World Bank And The Globalization Of Participatory Budgeting", *Journal of Public Deliberation*, Volume 8, Issue 2, 2012. <https://doi.org/10.16997/jdd.143>
17. Hagelskamp, Carolin, David Schleifer, Chloe Rinehart and Rebecca Sillima. "Participatory Budgeting: Could It Diminish Health Disparities in the United States?", *Journal of Urban Health*, Volume 95, Issue 5, 2018, PP 766-771. Doi: 10.1007/s11524-018-0249-3.
18. Lerner, Josh and Donata Secondo. "By The People, For The People: Participatory Budgeting From the Bottom Up in North America", *Journal of Deliberative Democracy*, Volume 8, Issue 2, 2012. Doi:10.16997/jdd.148
19. Manulty, Stephanie. "An Unlikely Success: Peru's Top-Down Participatory Budgeting Experience", *Journal of Public Deliberation*, Volume 8, Issue 2, 2012. Doi:10.16997/JDD.146
20. Mazhari, Mohammad and Reza Hosseinzadeh, "How the City Council Supervises the Municipality in the Legal Systems of Iran and Canada", *Bi-Quarterly Journal of Comparative Law Studies*, Volume 14, Issue 1, 2023, PP 459-490. (in Persian) Doi: 10.22059/jcl.2023.347487.634412
21. Pateman, Carole. "Participatory Democracy Revisited", *Perspectives On Politics*, Volume 10, Issue 1, 2012, PP 7-19. <https://doi.org/10.1017/S1537592711004877>
22. Saguin, Kidjie. "Why The Poor Do Not Benefit From Community-Driven Development: Lessons From Participatory Budgeting", *World Development*, Volume 112, 2018, PP 220-232. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.08.009>
23. Sintomer, Y., C. Herzberg, A. Röcke and G. Allegretti. "Transnational Models Of Citizen Participation: The Case Of Participatory Budgeting", *Journal of Public Deliberation*, Volume 8, Issue 2, 2012. <https://doi.org/10.16997/jdd.141/>
24. Suarez, Celine. "From Porto Alegre To New York City: Participatory Budgeting And Democracy", *New Political Science*, Volume 39, Issue 1, 2017, PP 67-75. Doi:10.1080/07393148.2017.1278854
25. Tanaka, Susan. "Engaging The Public In National Budgeting: A Non-Governmental Perspective", *OECD Journal on Budgeting*, Volume 7, Issue 2, 2007.
26. Uddin, Shahzad, Yuji Mori and Pawan Adhikari padhik. "Participatory Budgeting In A Local Government In A Vertical Society: A Japanese Story", *International Review of Administrative Sciences*, Volume 85, Issue 3, 2017. Doi: 10.1177/0020852318782753/
27. Weber, Rachel., Thea Crum and Eduardo. "The Civics of Community Development: Participatory Budgeting in Chicago", *Community Development and Democratic Practice*, Volume 46, Issue 3, 2015, PP 261-278. <https://doi.org/10.1080/15575330.2015.1028081>

Websites

28. "La Ville Autrement - Initiatives Citoyennes, Urbanisme Temporaire, Innovations Publiques, Plateformes Numériques", 2017, Available at: <https://www.apur.org/>
29. Mairie de Paris. La Charte Du Budget Participatif, 2019, Available at: <https://participedia.net/case/participatory-budgeting-in-paris-france/>
30. UrbiStat. "Region Of Ile-de-France Rankings And Thematic Maps", 2021, Available at: <https://ugeo.urbistat.com/AdminStat/en/fr/demografia/dati-sintesi/paris/75/3>

31. Wampler, Brian and Mike Touchton. "Brazil Let Its Citizens Make Decisions About City Budgets. Here's What Happened", 22 January 2014. Available at: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/01/22/brazil-let-its-citizens-make-decisions-about-city-budgets-heres-what-happened/>

*This page is intentionally
left blank.*